

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 23 Juni 1883 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 10 October 1897. N°. 1033.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan den Uitgever J. A. WORMSER; Bureau N. Z. Voorburgwal 44, te Amsterdam. Inzendingen die later dan Donderdag v. namiddag te 12 uren worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementen prijs franco aan huis, per drie maanden f 1.20. Abonnementen nummers aan het Bureau f 10 Cent. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam. Advertenties van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elke regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van hetgeen en Verslagen van Vereenigingen 10 Ct. p. regel.

Van de gemeene Gratie.

DERDE REEKS.
XX.

En toen hij twaalf jaren oud geworden was, en zij naar Jerusalem opgegaan waren, naar de gewoonte van den feestdag.
Lucas 2 : 42.

Toch, het behoeft nauwelijks betoog, komt de aanraking van Jezus met de vrucht der gemeene gratie voor ons veel duidelijker uit na zijn geboorte. Ook in de weken en maanden, die tusschen zijn ontvangenis en zijn geboorte verliepen, greep die aanraking wel metterdaad plaats, en ging de gemeene gratie uit Maria op Jezus over, maar dit ontrekt zich aan onze waarneming. Na zijn geboorte daarentegen heeft die aanraking in het zichtbare plaats. Jezus leeft als kindeke onder de hoede van Maria en Jozef. Tot zijn twaalfde jaar, schier alleen in den huislijken kring, en daarna in aansluiting aan het openbare leven in Israël. Zoo groeit hij op tot jongeling en man, en eerst op dertigjarigen leeftijd openbaart hij zich aan den Dooper en ontvangt aan de Jordaan zijn wijding voor het Messiasambt.

Nu weten we van die lange dertig jaren uiterst weinig. Iets van het eerste jaar zijns levens op aarde. Daarna één enkel voorval uit zijn twaalfde levensjaar. En voorts blijft alles in onbekendheid schillen tot aan den Doop bij de Jordaan. Toevallig is dit natuurlijk niet. God heeft het zoo gewild. En wat uit de traditie over Jezus' kindsheid in geschreven verhalen overging, is zoo niets beduidend, deels zelfs zijn heiligen persoon derwijs onwaardig, dat de kennis ervan u eer smart baart, dan dat het u naar breeder verhaal zou doen verlangen. De Evangelisten toonen duidelijk, dat ze aan de kennis dier eerste levensjaren geen waarde hechten, of althans dat het voor de kerk aller eeuwen geschikter is, haar Heiland alleen bij de kribbe, en voorts terstond bij den Doop te leeren kennen, dan dat ze die dertig lange jaren der ontwikkeling van den Heiland van schrede tot schrede volgen kon. Wel prikkelt het soms onze heilige weetgierigheid, om ons het kindeke Jezus bij de eerste ontwikkeling van zijn bewustzijn, bij zijn verkeer als knaap in den huislijken kring, bij zijn leeren lezen, bij zijn omgang met andere kinderen, en zooveel meer te kunnen voorstellen; maar God schoof er een gordijn voor, en het is niet daarbij dat de Geest des Heeren ons wil ophouden. Wat ons moet toespreken is tweeledig: De gifting van Gods Zoon aan de wereld, als Jezus geboren wordt; en daarna het komen van Jezus tot de wereld, als hij zich aan Johannes den Dooper openbaart.

In zooverre zou men dan ook kunnen zeggen, dat de aanraking waarin Jezus in de jaren zijner opvoeding en ontwikkeling met de vrucht der gemeene gratie trad, zich schier in nog sterker mate voor ons in de nevelen van het mysterie hulde. En indien men uitsluitend op bepaalde feiten en ontmoetingen zou willen wijzen, is dat ook metterdaad het geval. Maar dit neemt toch niet weg, dat we twee dingen met zekerheid weten. Ten eerste, dat Jezus in Nazareth, aan den oever van het meer van Galilea, is opgegroeid; dat hij van zijn twaalfde jaar af aan den eredienst in Sions tempel deel nam; en dat hij reeds' destijds in de Schrift ervaren was, en straks als leerling onder Israël optredende, kennis droeg van alle religieuze, staatkundige en maatschappelijke verhoudingen in Palestina. Dit is toont, dat het kindeke Jezus niet geïsoleerd van de wereld is opgegroeid, niet buiten het leven van zijn volk ontleefde, en niet in geestelijke teruggetrokkenheid, zich van zijn tijdgenooten heeft afgezonderd, maar geleefd heeft onder zijn volk en met zijn volk, en als we zoo zeggen mogen in den toenmaligen volkstoestand geheel was ingevoerd. Dit is het eerste feit, dat vaststaat, en het tweede is, dat we den toenmaligen volkstoestand in Israël én uit de Evangelien én uit andere gegevens kennen, als een staat van zaken, die alleen dank zij de gemeene gratie alzo zijn kon. Natuurlijk niet enkel dank zij de gemeene gratie, want in Israël was het vooral het werk van Gods bijzondere genade, dat zijn stempel op den volkstoestand afdrukte. Maar wat breede betekenissen men ten deze ook aan de particuliere genade toekenne, te loochenen valt het daarom niet, dat de invloed der particuliere genade toentertijd volstrekt niet meer was, wat ze eens geweest was in Davids dagen, en dat daarentegen allerlei vreemde invloeden uit Assyrië en Babylon, uit Egypte en Arabië, uit Grieken-

land en uit Rome onder Israël werkzaam waren. De toestand gelijk Jezus dien bij zijn optreden in Israël vond, was derhalve volstrekt niet een toestand van algemeene volksverwildering, noch ook een toestand, die zich rechtstreeks en geheel als vrucht der particuliere genade voordeed, maar ook, en voor geen gering deel, uitvloeisel van de algemeene gratie, gelijk die én in Israël zelf, én in deze vreemde invloeden gevoelen deed.

Nemen we nu die beide feiten saam. Eenzijdig het feit, dat Jezus dertig jaren lang onder Israël verkeerde en in Israël's leven inleefde; en anderzijds, dat de toenmalige volkstoestand voor geen gering deel was, wat hij was, dank zij de inwerking der gemeene gratie; dan volgt hieruit vanzelf, dat Jezus op zeer ernstige wijze met de vrucht der gemeene gratie in aanraking is gekomen, niet een enkel oogenblik, maar heel een reeks van jaren, en evenmin slechts op een enkel punt, maar in geheel zijn menselijke levensontwikkeling. Het is aan dat leven, gelijk de Heere het in Israël vond, dat hij zijn voorstellingen en beelden ontleend heeft. Het is in verband met het toen bestaande volksleven, dat hij de dingen des Koninkrijks ons geopenbaard heeft. Het is de taal van het toenmalig Israël die hij sprak, de gewoonte van het destijds levend Israël die hij volgde, het is op de vraagstukken die destijds de gemoeiden bewogen, dat hij inging. Ook al ontbreken ons derhalve de gegevens, om dit alles in bijzonderheden toe te lichten, over het feit zelf kan geen verschil van gevoelen rijzen. De aanraking met de vrucht der gemeene gratie, gelijk ze zich destijds in Israël openbaarde, heeft voor Jezus bestaan, en ze heeft gewerkt lange jaren en op zeer breede schaal.

De belijdenis van Jezus als »God te prijzen in der eeuwigheid» werpe daarbij niemand een blinddoek op het oog. Natuurlijk belijdt elk Christen, dat de wetenschap van den Zoon Gods alwetendheid, dat zijn Wezen zelfgenoegzaamheid was, en dat noch aan zijn Goddelijke alwetendheid noch aan zijn Goddelijke zelfgenoegzaamheid, ook maar iets kan worden toegebracht. Noch in die alwetendheid noch in die zelfgenoegzaamheid was dan ook toeneeming of wasdom denkbaar.

Bij den Zoon Gods, als God met den Vader en den Heiligen Geest aan te bidden, kan noch van ontwikkeling noch van opvoeding noch van toeneeming in kennis sprake zijn. Wie ook maar iets hierop afdringt, vernietigt rechtstreeks als met één slag de Godheid van den Christus. Maar geheel daarvan afgescheiden is de vraag, hoe we ons het bewustzijn te vertolken hebben van hem, die zich zelf vernietigd heeft en de gestalte eens dienstknechts heeft aangenomen. Reeds onder menschen komt het voor, dat er in ons een rijke kennis schuilt, en dat we toch op een gegeven oogenblik, of door bijzondere omstandigheden, de beschikking over deze kennis missen. Denkt ge u een man van rijke gedachten, veelomvattende geestesontwikkeling en ongemeene wilskracht in den slaap, dan is natuurlijk in dien slaap zijn kennis niet weg, en zijn gedachtenwereld nog in hem, en zijn wilskracht nog in hem schuilende, maar zooda hij daar in den slaap nederligt, komt het niet uit en treedt het niet naar buiten. Zelfs komt het voor, dat in langdurige, ernstige, heel het wezen aanprijpende ziekte, de geestelijke organen tijdelijk zoo werkloos worden, dat straks de reconvalescent eerst van lieverlede weer in zijn eigen herinnering terugkeert en weer ingroeit in zijn eigen gedachtenwereld. Er ligt dus niets tegenstrijdigs in, om eenzijdig te belijden, dat ook toen het kindeke Jezus in de kribbe lag, al deze volmaakte Goddelijke kennis en Goddelijke machtsvolheid in hem aanwezig was, en dat toch dit alles wegschoot, niet uitkwam, ja zelfs in zijn voltooide menselijke natuur nooit anders dan zeer ten deele uitkwam kon. *Finitum non capax infiniti*, d. i.: Het eindige kan nooit het oneindige bevatten, is de beslissende stelling, waaraan onze vaders steeds vasthielden, en deswege mag het nimmer voorgesteld worden, dat de menselijke natuur van alle andere menschen zou het nooit tot ontwikkeling komen; en dat het door ontwikkeling den wasdom bereikt, geschiedt alleen krachtens zijn contact met de menschenwereld om hem heen. Ook hier is een hongeren naar kennis, en een dorsten naar wetenschap, en het is uit de natuur en uit de menschenwereld

afmetingen kan bereiken, zoo volgt hieruit, dat Jezus, om inderdaad en in der waarheid onzer één, Zoon des menschen, te zijn, zich in gehoorzaamheid aan den Vader, en uit liefde voor Gods wereld, aan dien groei en aan die ontwikkeling moest onderwerpen. Dit is niet alzo uit onmacht geschied, maar juist uit de machtsvolheid der Goddelijke liefde. Het zoo straks gezegde beeld van den slapenden wijsgeer gaat hier dan ook alleen bij derde van vergelijking door, want in den slaap is de denker lijdelijk, en de Zoon Gods was én in zijn vleeschwording, én in zijn menselijke ontwikkeling actief. Hij wilde het zelf aldus. Hij ging zelf in dezen toestand in. Het overkwam hem niet, maar hij zocht het aldus. Hij zocht het vleesch en bloed der kinderen. Hij zocht onze menselijke natuur, en dus met de door God voor die natuur gestelde perken en ordinantien. En hij zocht dit alles omdat hij Gods uitverkorenen zocht. Het was een nederlaag tot ons, om in ons de glorie zijns Vaders te openbaren.

Nu houdt groei en ontwikkeling intusschen vanzelf in, dat wie groeit en zich ontwikkelt van buiten af iets in zich opneemt en onder dit opnemen rijpt. Wie dus erkent, dat Jezus de menselijke natuur aannam, en dat van de menselijke natuur groei en ontwikkeling onafschiedelijk zijn, die erkent daarmee tevens, dat ook Jezus velerlei van buiten in zich opnam, en hierdoor onder het opgroeien den wasdom bereikte.

Ten opzichte van het lichaam is dit al aanstonds klaar en duidelijk. Elk ontzet belijdt dat Jezus uit Maria's bloed het vleesch en bloed onzer natuur in zich opnam, en alleen zoo als kindeke kon voldragen en gebaard worden. En evensoo erkent een ieder, dat Jezus, geboren zijnde, aan Maria's borst gezoogd is, en ook daarna vaste spijs nam en zijn dorst stilde door te drinken. We kunnen er bijvoegen, dat hij als ieder onzer ook de lucht inademde en straks uitademde, en dat alzo zijn lichaam in stand bleef en groeide door wat hij van buiten in zich opnam. En niet minder wordt door allen toegegeven, dat Jezus niet geboren is in volwassen staat, maar eerst een klein kindeke was, en alleen door te groeien jongeling en man is geworden, iets wat weer alleen door het in zich opnemen van spijs en drank en lucht denkbaar was. Daarom hechten onze vaders er zoo aan, dat we van Jezus lezen hoe hem *hongerde* bij Sichar en *dorstte* op het kruis, overmits juist dat hongeren en dorsten toonde, dat Jezus' lichaam geen *schijn* lichaam was, dat vanzelf in stand bleef, maar een lichaam als het onze, dat alleen door het in zich opnemen van spijs en drank in stand bleef. Want wel lezen we van Jezus, dat hij veertig dagen in de woestijn vastte, maar, ook afgezien van het feit, dat een vasten van vele dagen ook bij andere personen is voorgekomen, wordt toch ook het verhaal van dat vasten besloten met de mededeeling, dat hem ten leste *hongerde*, en alle hongeren wijst op de noodzakelijkheid, om spijs en drank in zich op te nemen.

Gaat men nu echter van Jezus' lichaam op Jezus' geest over, dan aarzelen velen, om ook hier tot gelijke slotsom te komen. Toch moet die aarzeling tegengestaan. Immers Jezus heeft aangenomen niet alleen een menselijke lichaam, maar ook een menselijke ziel, en dus ook in die ziel de vermogens der menselijke ziel, en alzo ook een menselijke bewustzijn en een menselijke wil. Hij was niet God in een menselijke lichaam, maar God geopenbaard in heel onze menselijke natuur, en ook die geestelijke natuur des menschen was in Jezus echt en wezenlijk; niet slechts in schijn menselijk, maar menselijk naar al die bepalingen, die God zelf, toen Hij den mensch schiep, voor de menselijke natuur had verordend. Ook hier behoeft men zich alzo slechts af te vragen, hoe die scheppingsordinantie Gods voor onze geestelijke natuur luidt. Of namelijk onze geestelijke natuur geheel volwassen ter wereld komt, dan wel zich ontwikkelt. En ten andere of ze zich ontwikkelt uit zich zelf, dan wel door van buiten af in zich op te nemen. Verschil van gevoelen nu is hierover niet denkbaar. Een ieder stemt toe, dat de schepping van Adam en Eva als volwassen personen niet de ordinantie Gods is voor het geslacht dat uit hen zou geboren worden. Latende, elk kind begint met ook geestelijk onontwikkeld te zijn; geïsoleerd van alle andere menschen zou het nooit tot ontwikkeling komen; en dat het door ontwikkeling den wasdom bereikt, geschiedt alleen krachtens zijn contact met de menschenwereld om hem heen. Ook hier is een hongeren naar kennis, en een dorsten naar wetenschap, en het is uit de natuur en uit de menschenwereld

dat voor een niet gering deel die honger gestild en die dorst gelescht wordt. Niet, alsof dit 's menschen eenig voedsel ware voor de ontwikkeling van den geest. Immers het is ook uit God zelf, dank zij zijn openbaring en de inwerking van zijn Geest, dat de innerlijke verlichting en sterking aan zijn geest toekomt. Maar toch is zelfs die openbaring Gods in verre de meeste gevallen aan den dienst van en den omgang met menschen gebonden, en in elk geval geeft ieder toe, dat onze geest, behalve uit het Woord en door den Geest, zich ook door de natuur en door ons verkeer in de wereld der menschen, allerlei ziet aangeboden, wat ons verrijkt. Niet in dien zin, dat spreekt wel vanzelf, alsof een volwassen geest slechts het product zou zijn, van wat hij in zich opnam. Dit is zelfs bij ons lichaam niet het geval. Wie geen gezond geest heeft, dien baat de spijs niet, en als in ons niet de kracht schuilt, om bloed uit de spijs te maken, blijft de wasdom des lichaams uit. En zoo nu ook kan 's menschen geest in zijn wasdom nooit het eenvoudig product zijn van wat hij in zich opnam, maar is hij het zelf, die keurt wat hij zal opnemen, en die het opgenomene tot zijn eigendom maakt en verwerkt. Slechts blijft dit vaststaan, dat, naar de ordinantie Gods, ook de geestelijke zijde van 's menschen natuur aldus is ingericht, dat ze van buiten af velerlei voedsel in zich moet opnemen, en zich daardoor vormt.

En dit nu zoo zijnde, zoo kan het niet anders, of ook bij Jezus moet ge van twee eelen stellen, of dat hij zijn bewustzijn ontwikkelde door wat hij van buiten in zich opnam, dan was zijn natuur in dat opzicht ook geen menselijke natuur. Of wel, indien hij ook naar zijn geestelijke natuur, voor wat de ziel en haar vermogens aangaat, *waarachtig mensch* was, dan moet er ook bij Jezus *geregelde ontwikkeling* in zijn menselijk bewustzijn hebben plaatsgegrepen, en *moet* die ontwikkeling hebben plaatsgegrepen, doordien hij uit de natuur en uit het Woord, en uit de menschenwereld om hem heen, allerlei voorstelling, allerlei inzicht, en allerlei kennis in zich opnam.

De Schrift getuigt het dan ook zelve: *Jezus nam toe ook in wijsheid*. Dit kan niet zijn, *van binnen uit*, want naar zijn Goddelijken persoon was zijns de volmaakte Goddelijke wijsheid, die juist wijl ze in zichzelf eeuwiglijk volkomen is, niet toeneemen kan. En dus moet het wel geweest zijn een *toeneemen* doordien hij uit de natuur, uit het Woord, en uit de wereld om zich heen, verrijking van kennis en inzicht in zich opnam. Dat het opnemen dier kennis, en het zich ontwikkelen door die opgenomen kennis bij Jezus plaatsgreep op een geheel eenige wijze, is hiermede niet betwist. Veeler volgt dit uit het geheel eenige van zijn persoonlijkheid. Ons is het genoeg, indien het feit, én dat Jezus zich ontwikkelde, én dat deze ontwikkeling tot volten wasdom plaatsgreep door van buiten af in zich op te nemen, maar overkort en onverlet blijve. Wie dit toch ontkenen wilde, zou aan Jezus een menselijke natuur toeschrijven, niet gelijk ze naar de ordinantie Gods zijn moet, maar een *debeeldige* menselijke natuur, die alle gemeenschap met Jezus voor ons afsloot.

En staat dit nu vast, dan blijkt ook met volkomen gewisheid, wat we in den aanvang van dit artikel stelden, namelijk dat de *gemeene gratie* ook hierin een vrucht afwerpt voor Jezus. Van verre niet de eenige vrucht, die hier in aanmerking komt, want wat de Heilige Schrift voor Jezus is geweest, zal geen onzer ooit ten volle verstaan. Reeds de afstand tusschen het kind Jezus in den tempel en de grijze Schriftgeleerden, die hier ondervroeg, bewijst dit. En ook kunnen we slechts bij benadering gissen, wat de dienst des Heeren in Sions tempel voor Jezus tot verdieping van zijn inzicht in het heilige bijdroeg. Is reeds onder ons de indruk dien de één mens van zulke heiligheden ontvangt zoo naamloos veel dieper, dan de indruk waarvoor de ander vatbaar is, tot wat diepte en in wat rijkdom moet deze indruk dan wel niet bij Jezus zijn doorgedrongen. Ook wat de Heilige Geest *»zonder mate»* voor Jezus bij de geestelijke ontwikkeling van zijn menselijke bewustzijn geweest is, blijve hier buiten het geding. Dit alles komt bij de ontwikkeling van het menselijk bewustzijn van Jezus niet slechts bij, maar het wijst ons zelfs op de hoofdfactoren. Maar dit alles neemt niet weg, dat Jezus ook de rijke weelde der natuur indronk, en evensoo in zich opnam de taal, de bewustzijnsvormen, de denkbeelden, en de menselijke en geestelijke ontwikkeling, die hij in zijn omgeving en bij zijn volk vond. Jezus sprak niet in engelentaal noch

in de taal van het paradijs, maar in de gebrekkige taal der toenmalige Joden. Hoe zouden ze hem anders hebben verstaan? En deze taal bracht Jezus niet mede ter wereld, maar die heeft Jezus aangeleerd van zijn moeder. Een taal nu kan men niet aanleeren, zonder de gedachten en denkbeelden en voorstellingen in zich op te nemen, waarvan die taal de uitdrukking is. En die denkbeelden wederom kon Jezus niet tot de zijne maken, zonder in de levensontwikkeling van zijn omgeving in te gaan. Stel nu voor een oogenblik dat Jezus geboren ware bij een achterlijk volk, dat op zeer lagen trap stond, dan zou ook de gedachtenwereld waarin Jezus opgroeide een veel armere zijn geweest. En dat hij nu opgroeide te midden van een volk, dat ook wat het menselijk leven uit de gemeene gratie betreft, zoo hoog stond en zoo rijk was, als destijds Israël, geschiedde niet bij geval, maar naar het wijs bestel des Heeren, opdat aldus zijn menselijke bewustzijn juist die ontwikkeling zou erlangen, die voor zijn Messiasambt noodig was. En zoo werd dan ook de vrucht der gemeene gratie Jezus juist in dien vorm en in die mate toegebracht, als naar Gods bestel eisch was voor zijn Goddelijke zending.

„Ik heb de wereld overwonnen.”

Dese dingen heb ik tot u gesproken, opdat gij in mij vrede hebt. In de wereld zult gij verdrukking hebben; maar ik heb de wereld overwonnen.
Joh. 16:33.

Een der pijnlijkste gevolgen van onsen in zonde vernederden toestand is de gevoelloosheid, de onaandoenlijkheid, zeg vrij: de versutheid, van onsen geest in ons.

We denken hierbij eerst nog niet aan ons geestelijk leven in engeren zin, maar doelen op het gemeene leven dat we in huis en maatschappij slijten.

Neem b.v. uw kind.

Eerst was er een ure dat ge dit kind van uw God hebt afgebeden. Toen ontvingt ge dat kind, en sprong uw hart in u op van opgetogen blijdschap. En sinds hebt ge dat kind jarenlang het uwe mogen noemen, maar zoo, dat er gansche dagen voorbij konden gaan zonder dat het besef van dit rijk bezit u prikkelde, rijk maakte en genietten deed.

Bij ernstige krankheid, dan ja, waakte uw hart op eens weer uit zijn versutheid op, en was het weer een smeeke diep uit de ziel, en na afgebeden herstel een oprecht en warm danken.

En ook, als het den Heere van leven en dood gehengen mocht, dat er weer krankheid kwam, maar zonder dat redding van den dood volgde, dan zou hij lijkbare en bij graf uw gewonde en geloterde ziel zich aanwringen van pijn den rouwen, en zou er een voorreest niet aan te vullen leegte in uw hart gelagen zijn.

Maar hoe stellig dit ook te profeteeren valt, en schoon het u soms geburen kan, dat ge bij het enkele indenken van zulk een mogelijkheid, in uw hart reeds een begin van ineenkrimping voelt, toch blijft het een feit, dat ge soms dagen lang in stil en ongestoord genot uw kind bezitten kunt, zonder dat de wetenschap, de volle kennis, het diepe indenken van uw schat uw hart vermeertert.

En daarin nu ligt wat we aanduiden als de hinderlijke gevoelloosheid, de onaandoenlijkheid, de versutheid van eigen geest.

Bij sterken prikkel, dan ja, reageert de zenuw van uw vaderlijke, of moederlijke, maar als er niets is dan de gewone aanraking des alledaagschen levens, dan verslapt ze, ligt werkeloos, en is als dood.

Dit nu is een krankheid in ons. Een droef gevolg van de vernieling die door de zonde in ons menselijk hart is aangericht. En ook staat vast, dat in het rijk der heerlijkheid, als het laatste spoor van de vernieling der zonde voor altoos af zijn uitgewischt, ons menselijk hart met *eenige* vreugde genieten zal, d. w. z. met een vreugdegevoel dat nooit slumert, maar steeds tintelen zal in volle kracht, in al zijn diepte, en in zijn breedsten omtrek.

In de toepassing op de zieleleide voor God en zijn Gezalfde zal hierin juist het zalig deel van Gods kinderen bestaan.

Pas nu ditselfde toe op uw geestelijk leven, en beken dan, of in dit nog dieper mysterie van uw hart de ervaring van de versutheid uws geestes niet nog pijnlijker is.

De harde tegenstellingen laten we daarbij voor het oogenblik nog rusten, en vragen niet, hoe zelden ge het voor uw besef realiseert, dat ge eens voor den rechterstoel van Christus zult gesteld worden, dat de dag komt, waarop ge in den dood zult wegsterven, en dat na uw sterven de sombere gang komt door de vallei der schaduw des doods.

Zelfs willen we de vraag laten rusten, hoe dikwijls ge, zeg in de spanne eener maand, helder en aanprijpend de gedachte door uw ziel voelt gaan, hoe ook uw kind, als het niet in het bundelke der levenden geboren wordt, onherroepelijk ervaren zal de macht des Heeren »die ziel en lichaam kan verderen in de helle.”

Op een heel ander, teederder punt, zij di-
maal al uw aandacht aantrekken.

Goed naar *heiligheid*.
Zoo is het bij al Gods kinderen, en een kind
van God, dat dien brandenden dorst niet gekend
had, ware eenvoudig onbekend. Er is zeer
zeker grondverschil. Bij den één zal die dorst
sterker, bij den ander zwakker gesproken heb-
ben. Maar zonder dien dorst te kennen, is geen
hunner.

Elk kind van God heeft het verpletterend
woord des Almachtigen in zijn ziel voelen dreu-
nen: *Zijt heilig, want Ik ben heilig*. En ook
elk kind van God heeft het oogenblik gekend,
waarop diep in zijn ziel het *Amen* op dat woord
zijns Gods weerklonk, en een stem in zijn bin-
nenste sprak: *Ja, heilig, o, mijn God, mocht
ook ik dat voor u aangezicht worden!*

En nu zeggen we alteminst, dat ook daarom
niet nu en dan, in oogenblikken van geestelijke
opgewektheid, of na vernieuwde droeve ervaring
van zonde, het heimwee naar die heerlijkheid zijn
ziel verterde.

Maar wat we staande houden is, dat zelfs de
allerheiligsten in dit leven dagen, zoo niet weken
doorkruipen kunnen, zonder dat de *dorst* naar die
hooge, heerlijke heerlijkheid ook maar één
oogenblik hun ziel heeft gekweld; dat ze samen
uren lang over die heerlijkheid spreken en rede-
neeren kunnen, zonder dat het *gevoel* van die
heiligheid de wonden van hun hart doet bloeden;
ja, dat ze dat: *Ik ben heilig, zoo weet gij
heilig*, zelfs na gebed, in Gods Woord lezen
kunnen, zonder dat het zwakste rood der schaamte
over eigen onheiligheid zich op het gelaat hun-
ner zelf afteekent.

Dan slaapt de ziel. Dan is de ziel versuft.
Dan is het leven der ziel tijdelijk verzwoegen
in onaanvaardelijkheid.

Dan is het of de roepstem tot heiligheid hun
niet aangaat.
Ze laat de ziel koud.

Dat hierin nu, hoe wonderspreukig het schijnt,
ten deele *geen* licht, overmits onze kranke ziel
onder de eendeloze spanning van dien drang naar
heiligheid eenvoudig bewijzen, en voor den gang
des gewonen levens ongeschikt zou worden, kan
hier niet verder worden uitgewerkt.

Doch dit hoeft ook niet.
Immers vast staat, dat die drang naar heilig-
heid minstens vertoonbaar op ons werken kon,
zonder het perk onzer menselijke zielskracht te
overschrijden.

We wilden op iets anders komen.
Wat de ziel door den dorst naar het heilige
zoo verkeerdelijk afstompt is, de *geestelijke te-
leurstelling*.

Elk kind van God heeft het op zijn manier
beproefd, heeft de ure gekend, dat hij waakte,
streed en bad, en heeft de worsteling onder-
nemen, om zijn zonde niet maar los te laten, maar
een leven te beginnen, dat den glans vertoon-
de van het heilige goud. En dat niet voor der men-
schen oog, maar voor het aangezicht des Heeren.

Doch onveranderlijk sloeg dit tegen. De toe-
leg mislukte altijd. Kleine overwinningen mochten
behaald worden, maar even dikwijls volgde
nog bitterder nederlaag. En ten slotte kwam elk
hunner tot de bittere teleurstelling, dat *heilig
voor Gods oog* reeds hier op aarde te zijn,
niet kan, ja, dat het zelfs uiterst gevaarlijk is,
het zich in te beelden, dat het wel kan, overmits
ge dan een prooi wordt van zelfbedrog, of
wel, wat nog gevaarlijker is, de heiligheid Gods
inkort, imperkt, besnoeit, en naar de laagte van
un menselijke afmetingen neertrekt.

Die *bittere teleurstelling* nu werkt op de ziel
verdoovend. Ze geeft het dan op. Ze begint het
indenen van Gods heiligheden te schuwen.
Baten kan het toch niet. En zoo licht wordt aan
het zondige resultaat, dat men zich bij zijn half-
zondig, half-Christelijk leven neerlegt, en denken
gaat, dat een hooger zielsbestaan niet voor ons
is weggelegd.

Dit nu is uw geestelijke val, en uit dien val
kunt ge u niet oprichten dan door den zoon van
het vleesch uws Heilands aan te grijpen.
Want weet het toch: Uw strijd is niet met
vleesch en bloed, maar met de geestelijke boos-
heden in de lucht. Uw strijd is niet een per-
soonlijke worsteling van uwezen alleen, maar
een worsteling van al Gods kinderen samen tegen
aller zielezand, en in dien strijd is er geen
zegepraal dan in uw Hoofd en Heiland.

De menigte gaat nu eenmaal in tweeën uiteen:
in kinderen der wereld en in kinderen Gods.
En nu staat ook voor Gods kinderen de heilig-
heid huns Gods wel duizelingwekkend hoog
boven hen, en of ze er al naar reiken, haar
grijpen kunnen ze niet.

Maar toch vormen die kinderen Gods, al te
zaam, in de wereld een macht die tegenstand
biedt, die vordert, die voortkomt. De weg
waar hun heerszake langa trekt gaat niet meer
naar beneden, maar naar boven, en klimt op
naar de bergen van Gods heerlijkheid. En allen
vooruit op dien weg is de Overste Voleinder
en Leidman huns geloofs, Christus Jezus.

Hij is er.
Hij heeft de bresse geslagen.
Hij is door die bresse doorgedrongen.
En terwijl wij eerst uit de verte naderen, of
we hem volgen mochten, klinkt ons uit zijn mond
reeds over de toppen der bergen de kreet van
zegepraal tegen; het roepen: *Ik ben er, ik ben
doorgebroken, ik heb de wereld overwonnen!*
dringt door tot aller hart.

Meer nog. In dien triomf staat Jezus niet
meer alleen, maar reeds staan om hem de toppen
der bergen volgestaan met de heerszaken van
gezaligden, die door den dood hem nagin-
gen, en nu in vlekkeloos heiligheid met hem
jubelen.

Ja, zelfs aan deze zijde van de poorte des
doods, hoort ge uit de verte vergetende vromen
het heilig, heilig zingen, zoals de invloed
des Geestes van Jezus hen gereinigd, geestelijk
gesteekt en tot wonderse triomfen bekwaamd
heeft.

En nu is het voor u maar de vraag, of ook
gij in die kronkelende menscheit, die langs
dat bergpad zich voortbeweegt, niet optrekt; of
ge van het korpse, of ge van het heilige Lichaam
zijt, met die heerszake van Jezus lotgenooten,
haar heilige banier toewijvend, en met een liefde
die sterker is dan de dood aan haar Veldheer
verbonden.

Want dit is in onzen Veldheer het wonderde,
dat hij niet slechts roept uit de verte, en zijn
bevelen door een signaal doet weerklinken, maar
dat hij tot in de achterhoede toe met zijn
Geest doordringt, aller leven met zijn leven
bezielt, en elk medestrijder tot een held
maakt, als maar de liefde der ziel hem innig,
warm en teeder aan Jezus mag verbinden.

Dan heeft dat hooploos pogen, om op uzelf,
om op eigen gelegenheid, om door eigen in-
spanning liefde te worden uit, en in plaats hier-
van treedt slechts één aandrif: Den band met
Jezus inniger te maken. Vaster zich aan Jezus
aan te sluiten. Geestadiger met de gedachte
aan Jezus bezielt te zijn. Klaarder en voller

in de gemeenschap met Jezus in te leven. Weg
te nemen al wat het invloeden in uw ziel van
de krachten uit Jezus verhandelen kon. En steeds
minder de geestelijk-elektische gemeenschap tus-
schen het hart van Jezus en uw eigen hart te
doen verbreken.

Dan maakt de *hooploosheid* van weleer plaats
voor *geloofsvreugde*. De kracht uit Jezus gaat
werken. We voelen ons door een onzichtbare
opgetild, waar we zelf niet vooruit konden. En
onze bittere teleurstelling wordt door moedge-
vende zielservaring vervangen, nu het oog zich
niet meer doet staar op een onbeklimbare steile
van Gods heiligheden, maar vonken glinsteren
doet bij het zien op hem, die niet nog moet
overwinnen, maar *overwonnen* heeft, en nu rug-
waarts zijn bezielende liefde laat uitgaan, om
al wie zijt is, naar zich toe te trekken, en te
doen deelen in zijn heiligen triomf.

Buiten Jezus is wat God zegt: *Zijt heilig,
want Ik ben heilig*, een verschrinking.
Met Jezus wordt het een zalige toezegging en
onverwagte belofte.

En daarom ligt al het mysterie van des Chris-
tens kracht ten leven eeniglijk in de teederheid
waarmee ge aan Jezus kleef, of in de lauwheid
waarmee ge zijn liefde ontheiligt.

Register op E Voto.

Het Register op *E Voto* is bijna afge-
drukt, en zal terstond als het gereed is,
worden toegezonden aan een ieder, die de
verschuldigde gelden inzond.

Amsterdam, 8 Oct. 1897.

Vrije Universiteit.

Vreeze was gekoesterd, dat althans de
Juridische faculteit der Vrije Universiteit ge-
vaar liep, en zie, juist nu meldde zich voor
deze faculteit een grooter aantal studenten
aan, dan ooit.

Ook het gelicete getal ingeschrevenen aan
de Vrije Universiteit haalde op één na
weer het hoogste cijfer, dat ze ooit ge-
haald had.

De geheele kring wordt thans gevormd
door 115 studenten; voorwaar geen onbe-
druddend getal.

Dit toont wel dat ons Gereformeerde volk
waarlijk niet enkel rekt met de uitwen-
dige gegevens.

Wie ons tegenstaat, zegt natuurlijk: o,
Die Vrije Universiteit heeft de professorale
tering reeds. In ste van toe te nemen,
slonk het aantal hoogleraren. Ze gaat
achteruit in ste van vooruit!

Dat is de taal van wie een hymne der
zelfverdoening zou zingen op haar graf.
Maar ons volk denkt er anders over.

Het weet zeer wel, dat onze Stichting
uit haar beginsel leeft, en dat de enige
vraag die over haar toekomst beslist deze
is, of ze niet alleen aan haar beginsel ge-
troeven blijft, maar ook actie van haar be-
ginsel, in vrucht van studie, doet uitgaan;
wil men, of de uitkomst het vertrouwen
bevestigt, dat ze metterdaad een eigen weten-
schappelijk inzicht vertegenwoordigt, en dit
naar vaste methode alleens klaarder voor
zich krijgt en ook voor anderen ontalut-
ten kan.

Is toch *dit* doel eenmaal bereikt, en daar-
door de wetenschappelijke positie éé duide-
lijk genomen, én door heel een kring van leer-
lingen in zich opgenomen, dan zal vanzelf uit
dien kring een groep van mannen voortkomen,
die alleens gereed en in staat is, om dit
wetenschappelijk inzicht op de onderscheidene
vakken van studie toe te passen. En de ure
is dan ook komende, dat men niet met een
lantarenje naar *mannen* voor de *katheders*,
maar met beschamende verlegenheid over
gebrek aan middelen naar *katheders* voor
de *mannen* zal zoeken.

Onder dit oogpunt was het een goede greep
van Prof. Wolterjier om ditmaal de lessen
te openen met een diepgrijpend betoeg over
de verhouding tusschen *het leven en de
wetenschap*.

Vooraf voor de pas aangekomen studenten
uiteraard een veel te zwaar stuk. Zelfs
zoo het niet te verwonderen zijn geweest,
zoo meer dan één bij het hooren van deze
academische taal zich had afgevraagd, of
hij er maar niet mee uit zou scheiden. Zoo
ver en hoog ging het over veler hoofd
heen.

Maar Prof. Wolterjier begreep blijkbaar,
dat ditmaal vooral een principieel stuk aan
de orde moest worden gesteld, omdat door
niets zoozeer als door zulk een principieel
betoeg én de wetenschappelijke standaard
van ons onderzoek uitkomt, én de nood-
zakelijkheid van ons optreden gerechtvaard-
igd wordt.

En dat doel trof hij op uitnemende wijze,
mits hij zijn stuk uitgaaf.

Dat heeft hij dan ook gedaan, en alzoo
door het venster der academieraal tot de
wereld buiten onze universiteit gesproken.
Tot medestanders en tegenstanders.
Allen uitaandigend, om op het principieele
vraagstuk over de verhouding die tusschen
leven en wetenschap bestaat, in te gaan, en
het standpunt der Vrije Universiteit ten
deze klaar uiteen te zetten.

Hij deed dit in heldere taal, in bondig
betoeg, in elken twijfel uitsluitende con-
clusie.

Tot een enkel, wel wat breed citaat
moeten we ons bepalen, dat tot lezing van
het geheel uitlokte. Tot lezing en tot
herlezing. Want metterdaad wie deze rede
goed gevat en in den wortel gegrepen
heeft, is zooveel verder.

Ons citaat nemen we op pag. 20.

Zoo vindt Gij, M. H., overal dezelfde ge-
dachte terug: wetenschap geeft leven, zoals
leven wetenschap geeft; beide ontspringen uit
dezelfde bron.

En zoo vertaalt Gij ook de betekenis der
zonde voor de wetenschap, daar zij den mensch
van God verwijdt, scheidt van de bron van
licht en leven, en daardoor de oorzaak is van

duisternis en dood, terwijl omgekeerd de we-
dergeboorte, geboorte uit God, is vereniging
met God en in zooverre verlossing van zonde
en vernieuwing van leven en wetenschap.

Ik weet wel, M. H., dat onder hen die zich
tegenwoordig de mannen der wetenschap noe-
men, deze verklaring van het onbekende niet
geldt, dat men haar voor een theologische be-
spiegeling aanziet, die voor de wetenschap geene
waarde heeft, maar dat is voor ons niets vreemds:
de Logos was in de wereld en de wereld is
door Hem gemaakt en de wereld heeft Hem niet
gekend.

Maar juist omdat wij deze tegenstelling, die
den wortel van leven en weten raakt, kennen,
is de Vrije Universiteit op den grondslag der
Gereformeerde beginselen opgericht. En wilt
Gij, M. H., met eere hare discipelen zijn, houdt
dan steeds bij al uwe studies voor ogen, wat de
bron ligt van alle leven en wetenschap en
ga tot die bron, om daaruit het levende water
te putten. Het gaat niet om een volderaan aan
een eisch des gemoeds, 't is ons niet te doen
om vroomheid plus wetenschap; wij willen leven
en wetenschap uit één bron, en die één bron
de Christus Gods, in wien alle schatten der wijs-
heid en der kennis verborgen zijn.

Of wij dan niet erkennen dat er wetenschap
is bij onze tegenstanders? Zeker, M. H., er-
kennen wij dat; in vielerlei opzicht is er bij hen
natuurlijk meer kennis, meer wetenschap dan bij
ons. Maar laat ons duidelijk zijn; *dit* is de
vraag, of de wetenschap voor hun eigen be-
wustzijn een organisch verband heeft en wortelt
in het leven en het leven in God, den levenden,
persoonlijken, den eenigen, waarachtigen
God. De wetenschap eischt kennis der bronnen,
maar ook haar eigen bron moet gekend worden,
zal men haar werkelijk bezitten, en die bron
wordt alleen gekend door het geloof. Uit God
door het Woord is alle creatuur. Waar nu het
leven uit Hem is en als zodanig gekend wordt,
daar is een verlangen, een zucht om alle ding,
elke verhouding te kennen zoals die uit God
zijn en daarnaar te beoordeelen het feitelijk be-
staan onder de heerschappij der zonde en des
doods. Dat kan niet anders. Daarom bestrijden
wij elke dualistische opvatting van godsdienst
en wetenschap. Is God de levende, persoonlijke
God, niet slechts een denkbeeld van onzen
geest, dan betaamt het immers Hem te dienen,
zijne gedachten na te spreken, naar zijnen wil
te vragen bij al ons denken en doen.

De tijd is nog niet zoover achter ons, dat die
eisch, naar men zou meenen, onder de mannen
der wetenschap vrij algemeen erkend werd. On-
der allerlei dwaling werd toch nog beleiden dat
uit God alle leven, alle weten, alle schoonheid
nederdaalt. 't Zou niet moeilijk zijn uit te wer-
ken van tal van wetenschappelijke mannen, uit
het begin en het midden der eeuw, plaatsen
bij te brengen, die dit schijnen aan te toonen.
Ik wil hier slechts een paar woorden aanhalen
uit de Encyclopaedie van den grooten philoloog
August Boeckh: *Die Philosophie hat immer die
überwinnende Vernunft in der Natur und im
Geist auf ein gemeinsames Princip zurückzu-
führen gesucht, und die Idee der Gottheit ist
das höchste Problem aller Philosophie geblie-
ben... Die göttliche Weisheit ist die absolute
Erkenntnis der Wahrheit. Die Vernunft des
Menschen selbst ist göttlicher Natur.*

Winckelmann, de vader van de archaeologie
der Kunst, verklaart: *Die höchste Schönheit
ist in Gott.*

Thans, helaas! schijnt men in de wetenschap-
pelijke wereld een zondeling te zijn, ja meer
dan dat, een oneerlijke of een misleide, wanneer
men de wetenschap nog in verband brengt met
God en zijn dienst.

En toch, M. H., is de tegenwoordige denk-
wijze een noodzakelijk gevolg van de periode
die voorafging.

Bij Boeckh stond, zoals hij zelf verklaart,
de filosofie boven het Christendom, en Win-
ckelmann was, naar Goethe zegt, een heiden,
vol antipathie tegen de Christelijke bijbelijden.
Hun god was de god van het rationalistisch
ongeloof, de groote onbekende, en zóó is het nog.
Het menscheit subject staat in het centrum
der wetenschap, naar zijn maatstaf wordt alles
gemeten. De mensch kent niet anders dan ver-
schijnselen, afhankelijk van zijn subjectief zijn;
de taal is een vinding van den mensch, of een
product van natuurlijke ontwikkeling, het recht
is een norm door hem gesteld, de natuur is de
reflex van het onbekende op den spiegel der
menscheit, het leven een som van verschei-
deelen. Met het geloof in den levenden,
persoonlijken God is ook het geloof in het leven,
in de natuur, in recht en zedelijkheid onderge-
gaan. En zoo moet het komen, een innerlijke
noodzakelijkheid leidde daartoe, daar de bron
van het levende water verlaten werd en me-
schelieven bakken maakte, gebroekte bakken,
die geen water houden.

Een objectieve grond verlangd het leven;
waar die ontbreekt is ook de wetenschap slechts
phantasie; haar voorwerp kan alleen zijn wat
blijft in midden der verandering, hare methode
kan alleen gegrond zijn op een verwaanschap
van den logos in de natuur en den menscheit-
lijken logos, beide op elkander aangelegd.

Die objectieve grond nu, waar zal hij gevonden
worden? De wijsgeerte der volken heeft in
stelsel na stelsel getracht hem te vinden waar hij
niet is. Geen stof en geen ruimte bevatten hem.
De afgrond zegt: hij is bij mij niet, en deze
zegt: hij is bij mij. Geen schittering van
goud en edele stenen, geen macht of eer heeft
oort den geest voldaan, die den laatste grond
der dingen zocht.

Allen de wijsheid Gods, van den levenden,
persoonlijken God, gaf aan alle ding zijn wezen,
stelde ze in orde, gewicht en maat, bepaalde
hunne eigenschappen en de wijze hunner wer-
king; zijne goddelijke gedachten alleen zijn de
immanente principelen, de kerngrond zowel als
de wezen grond der dingen, der bezielen en der
onbezielde. (Job. 28: 12-28).

Allen waar die objectieve grond is terugge-
vonden, komt ook de subjectieve grond tot zijn
recht. Want in de dwaling van het subjectivisme
is dit de sprank van waarheid, die ons leven
een menscheit leven, een wetenschap een
menscheit wetenschap is, afgeleid, betrekkelijk,
onvolledig. Maar de thes van het menscheit
bewustzijn en de anti-theos van het objectieve
zijn, vinden hunne synthese in de Goddelijke
wijsheid, die beide in correlatie heeft gedacht
en geschapen, en in den mensch het licht van
rede en verstand doen schijnen, waardoor hij
licht in de schepping ziet.

Dit verband tusschen leven en wetenschap
geeft tevens voor beide het doel aan. Het doel
van alle kennen en weten is God zelf, zoals
Hij zich in zijnen Zoon, Christus Jezus, den
Logos die van den begane bij God was, heeft
geopenbaard door de schepping en de herschepp-
ing en eens al openbaren in onbedekte heer-
lijkheid. Naarmate die kennis meer bereikt wordt,
is het leven krachtiger en rijker, en waar zij
eenmaal zal wezen een aanschouwen van aan-
gezicht tot aangezicht, daar zal het leven eeuwig
zijn.

Meer mogen we niet afschrijven. Maar
in dit ééne citaat schuilt de quintessens éé
thetisch, éé antihetisch.

En nu versta men ons wel.
Zoolang er aan de Vrije Universiteit ook
nog maar één hoogleraar was, die aldus éé
't veld der wetenschap overzag, éé op
dat veld der wetenschap een pad wees, van
het pad dat door anderen betreden wordt
geheel verschillend, zou nochtans als weten-
schappelijke inrichting de Vrije Universiteit
volle reden van bestaan hebben en zich een
toekomst verzekerd zien.

De keer in zake Onderwijs.

II.

Het *kerkelijke* karakter eener school kan
in meer dan één zin worden verstaan, al
naar gelang men er mede bedoelt, een
mechanisch d.i. bloot *uitwendigen* of een
organisch band, d.i. een band die in het
leven zelf is ingeweven.

Hoe dicht ook om den hals van het
paar *mannen en teugels* bijeen liggen,
toch weet ieder dat de teugels *mechanisch*,
de mannen *organisch* met het paard saam-
hangen. Vergissing is hier onmogelijk.

Zoo nu ook kan men tusschen kerk en
school een band leggen, die een geheel
werktuiglijk karakter draagt, en buiten
de gestalte, buiten het karakter, buiten het
wezen van het onderwijs omgaat.

Die mechanische band kan zijn *financieel*,
indien een kerk aan zekere school gelde-
lijken steun verleent. Hij kan zijn *admini-
stratief*, indien de kerk het bestuur be-
noemt, of het bestuur aan de kerk reken-
plichtig is, of ook leden in kerkelijke qua-
liteit in het bestuur zitting hebben. Of ei-
delijk die band kan zijn *professioneel*,
bijaldien bepaald wordt, dat de bestuurs-
leden, het onderwijzend personeel, en de
schoolgaande kinderen behooren moeten
tot één bepaalde kerk.

Van heel anderen aard daarentegen is de
organische band tusschen school en
kerk. Immers een kerk treedt in de wereld
op met een *belijdenis*, en die belijdenis
houdt in, niet alleen een aanwijzing van
den weg der zaligheid, maar ook een
stel van grondbeginselen, waaruit een eigen
levens- en wereldbeschouwing voortvloeit.
En overmits nu een goede school en
deugdelijk schoolonderwijs eveneens be-
heerscht wordt door grondbeginselen en de
uitdrukking zijn moet op paedagogi-
sche terrein van een weldoordachte, goed
ineensluitende levens- en wereldbeschouwing,
trekt er dan alleen een organische band
tusschen school en kerk, indien de school
uitgaat van de door een bepaalde kerk
beleden grondbeginselen, en instrument is om
in te leiden in en op te voeden voor zulk
een levens- en wereldbeschouwing, als door
diezelfde kerk gehuldigd wordt.

Van dien organischen band moet de school
zich bewust worden in haar paedagogiek.
Die paedagogiek moet uit de grondbegins-
sels eener bepaalde kerk worden opgetrok-
ken, en met de levens- en wereldbeschou-
wing derzelfde kerk akkoord gaan.

Dit nu kan een tijdlang vanzelf loopen.
Bezielde leden eener kerk, die het leven
dezer kerk als in hun bloed ondragen,
kunnen op school zóó optreden, en in hun
schrijven over de school zich zóó uitlaten,
dat ze dit organisch verband tot hun recht
doen komen, *ook al hebben ze er nooit op-
zettelijk over nagedacht*.

Dat dit kan, en zelfs op breede schaal
werken kan, ziet men aan de ouderlijke
opvoeding. Een goed Calvinist voedt zijn
kinderen Calvinistisch op, zonder dat hij daar-
om in staat zou zijn, om u den samenhang
tusschen zijn stelsel van opvoeding en de
beginselen van het Calvinisme helder uiteen
te zetten.

Gelijk duizenden en nogmaals duizenden
ademhalen, zonder ooit zelfs over de orga-
nische werking der ademhaling te hebben
nagedacht, zoo ook laten duizenden bij
duizenden den invloed van het Calvinisme
in hun opvoeding gelden, zonder dat ze
oort aan de studie der zielkunde of aan
opvoedkunde hebben gedaan.

Dit alles drijft dan op de usantie, op de
traditie, op het voorbeeld van anderen,
en niet het minst op de doorwerking van
het geloof in eigen leven. En de uitkomst
toont dan ook, dat in echt Calvinistische
gezinnen de kinderen vanzelf Calvinistisch op-
groeie, terwijl de teleurstelling in de op-
voeding, waarover zoo menig vader of
moeder treurt, meestal daarin haar oorsprong
vindt, dat in hun eigen hart de slinger tus-
schen Calvinisme en Methodisme, zoo maar
niet tusschen Christus en de wereld nog
altoos op en neer slingerde; dat dit hen
bewoog om de usantie van niet-Gerefor-
meerden huize in te willigen; en dat alzoo
de eenheid van beginsel en belijdenis in
hun opvoeding ontbrak en zij er de stalen
veer van krom braken.

Op gelijke wijze nu kan een school een
tijdlang op het instinct van de practijk drij-
ven. In de eerste aandrif, als een ieder die
zich aan zulk *schoolwezen* wijdt, dit doet
met opgewekte overtuiging; vooral zoolang
dit offerering kost, en met smaad en achter-
uitzetting gepaard gaat, zal de prikkel van
het leven sterk genoeg werken, om prac-
tisch tot een niet al te sober resultaat te
leiden.

Maar anders wordt dit, zodra zulk een
schoolwezen zich uitbreidt, vaster voet krijgt,
er op bedacht moet zijn, om allerlei krach-
ten aan zich te trekken, en geroepen wordt
om op vergaderingen en in geschriften zich
rekenenschap te geven van de wijze van han-
delen. Er rijzen dan allerlei paedagogische
vragen. De één wil dezen koers volgen, de
ander een anderen weg inslaan. En dan
natuurlijk komt de vraag naar de beginselen
aan de orde, die bij deze vraagstukken de
beslissing moeten geven.

Men kan dan niet meer volstaan met

goedmoedig practisch in de oude sleut voort
te gaan, maar moet gaan nadenken; om in
zijn nadenken leiding te hebben, moet men
de beginselen opsporen; en zoo komt men
vanzelf voor de groote vraag te staan:
Wat is de zielkunde en wat de daarop ge-
gronde *opvoedkunde*, die onze scholen te
volgen hebben?

Dat nu onze onderwijzers, en daaronder
vroede, trouwe, bejaarde mannen aanvanke-
lijk zoo naïef waren, om bij dit onderzoek
naar Herbart te grijpen en op Herbart af
te gaan, klinkt wel bijna potsierlijk, maar
is toch alszins begrijpelijk.

Ooze onderwijzers zijn geen gestudeerde
personen. In den Voorhof van den tempel
der wetenschap mogen ze rond zijn geleid,
toch volgen ze in den regel geen hooge stu-
dien. Het laat zich dus zeer wel verklaren,
dat zij op het gebied der zielkunde en der
opvoedkunde, niet aanstands aan het bestaan
van allerlei scholen en richtingen dachten,
en in den waan geraakten, dat er een vaste
zielkunde is, zoals er is een vaste natuur-
kunde, en een vaste scheikunde, althans
wat de beschrijving van de gegevens betreft.

Hierbij komt tweemaal, waar men wel op
dient te letten.

Het eerste is dat onze onderwijzers een
examen bij de Overheid hebben af te leg-
gen, en dat voor deze examens een werk
als van Herbart gangbare munt was. En
ten andere, dat de mannen van hooge studie
onder ons zoo weinig het hoog belang en de
betekenis van de zielkunde en de op-
voedkunde inzagen, dat het een witte raaf
is, zoo ge er eens een enkele vindt, die
b. v. voor het catechetisch onderwijs zich
rekenenschap gaf van het opvoedkundig ele-
ment, dat toch ook daarin schuilt. Gevolg
waarvan was, dat noch in geschriften noch
in de predikatie de hierop doelende vraag-
stukken veel aan de orde kwamen, en onder
de leidende mannen in ons schoolwezen
het gewicht van dit vraagstuk ternauwer-
nood besef werd.

Dit is zoo waar, dat men zelfs in wat
mannen als Groen van Prinsterer, Elout van
Soeterwoude, Mackay, Keuchenius en anderen
schreven en spraken, niet dan na veel
zoekens een enkele uiting zal vinden, die
het alles beslissend gewicht van de princi-
pieele tegenstelling tusschen de psycholo-
gie der wijsgeerte en der Christelijke
school doet uitkomen.

Men valle daarom onze onderwijzers ten
deze niet te hard; en trede met ernst slechts
tegen hen op, die, na op het ondenkbare en
onmogelijke van een zielkunde van Herbart
als uitgangspunt voor een Christelijk onder-
wijs te nemen, gewezen te zijn, zich niet
haasten, dit volmondig te erkennen.

Maar wel is het zaak, dat zoo spoedig
mogelijk ook onzerzijds de zielkunde en
opvoedkundige uitgangspunten, gelijk die uit
de Gereformeerde belijdenis volgen, door
iemand van hooge studie onderzocht, in
het licht gesteld en gepopulariseerd wor-
den. En is dit eenmaal geschied, dan twij-
felen we geen oogenblik, of in de wereld
onzer onderwijzers, zal men de vrucht dezer
studie dankbaar aanvaarden, en van lieverle-
zal de invloed dezer betere beschouwing
ook in het onderwijs merkbaar worden.

Niet allen zullen dan meegaan.

Er zullen er dan ook zijn, die, bij tegen-
stelling zullen gevoelen, het meer met Her-
bart of andere filosofen, dan met de
Gereformeerde belijdenis ééns te zijn. Een
richting, die gelijk de Ethische, met Chris-
telijke wol boduurt op wijsgeerig-ongeloovig
stranien, zal zich dan veelver zetten.
Maar juist dit verzet zal dan principieel
worden, en het zal blijken, dat de aanhan-
gers van deze richting, hoezeer ook nog
genietend in vrome mystiek, toch metterda-
ad met de beginselen der Openbaring,
voor wat de wereld des denkens aangaat,
gebroken hebben.

Toch zeggen we dit niet van *alle* onder-
wijzers, die thans met de Ethische Schrift-
beschouwing coquetteeren, en daardoor soms
verre afwijken. Wij althans nemen gaarne de
mogelijkheid aan, dat, wordt eenmaal de
Gereformeerde zielkunde en opvoedkunde,
uit haar eigen beginselen, helder en populair,
maar ook antihetisch ontwikkeld, meer dan
één onder hen zelf schrikken zal van de
gevaarlijke paden, waarop hij afdoelde, en
met oogen, waarvan de schellen afvielen,
weer geuisten zal in de zuiverheid van de
Gereformeerde beginselen.

Zoolang men over en weer tegenover
elkander staat, wel gevoelende dat men het
niet eens is in uiteenlopende sympathieën
koestert, maar zonder dat men in staat is,
duidelijk aan te wijzen, waar het verschil
aan ligt, verloopt men licht in ongenietelijk
debat en in krakelende discussie. De een
wil dan voor den ander niet onder doen,
en heel wat uilen gaan dan voor valken
door.

Dat verbittert, het lokt scherpe woorden
uit, het leidt tot botsingen zonder uitweg.
Maar ziet men eenmaal, op wat wijs zulke
hangende problemen in goede orde en naar
vaste methode tot beslissing zijn te brengen,
dan gaat de onbehaaglijke spanning van de
gemoederen af; men tijgt over en weer aan
degen, ernstigen arbeid; aan alle passie wordt
het zwijgen opgelegd; en het eind is, dat
men met klare, heldere bewustheid in komt
te zien, of men metterdaad bij elkaar hoort,
of wel een verdoelde schuldacht op het
Irenisch erf is.

Calvijns bekeering.

Onder de bezieling die van Prof. Kähler
uitgaat, begint zich aan de Universiteit van
Halle en onder haar leerlingen, weer zekere
voorl